

Mùa thu cách mạng và những tác phẩm lịch sử

10:06 18/08/2025

Cách mạng Tháng Tám năm 1945 là một dấu mốc chói lọi trong lịch sử dân tộc Việt Nam. Thắng lợi này không chỉ làm thay đổi vận mệnh dân tộc, mà còn là nguồn cảm hứng khơi dậy làn sóng sáng tạo mạnh mẽ trong giới văn nghệ sĩ.

Mít-tinh Tổng khởi nghĩa tại Quảng trường Nhà hát Lớn, 19/8/1945.
(Ảnh: VŨ NĂNG AN)

Ngay trong thời khắc ấy, có những tác phẩm nghệ thuật đã ra đời để lại dấu ấn vang dội và trở thành những chứng nhân lịch sử còn nguyên sức lay động cho đến tận hôm nay.

Trong thời kỳ kháng chiến của dân tộc, âm nhạc luôn là tiếng nói nhanh nhạy và bám sát mọi sự kiện lịch sử. Ngay trong ngày Cách mạng Tháng Tám thành công, khi cờ đỏ sao vàng phủ kín các nẻo đường, giữa dòng người hừng hực khí thế, một ca khúc đặc biệt ra đời và nhanh chóng trở thành “bản tin” bằng âm nhạc của cả dân tộc, đó chính là ca khúc Mười chín tháng Tám của nhạc sĩ Xuân Oanh.

Ngày Tổng khởi nghĩa ở Hà Nội, nhạc sĩ Xuân Oanh khi ấy mới ngoài đôi mươi, mang trong mình nhiệt huyết sục sôi của một người chứng kiến thời khắc dân

tộc vùng lên giành chính quyền.

Nói về sự ra đời của ca khúc Mười chín tháng Tám, nhạc sĩ Xuân Oanh từng chia sẻ: Mới 3-4 giờ sáng ngày 19/8, từng đoàn người từ khắp nơi kéo vào trung tâm thành phố. Ông cùng đồng đội từ phía nam Hà Nội tiến thẳng về Quảng trường Nhà hát Lớn trong biển người náo nức, sôi động, hừng hực khí thế cách mạng. Mọi người cầm cờ, biểu ngữ, vừa đi vừa hô to các khẩu hiệu.

Được hòa mình trong không khí cách mạng đó, được chứng kiến những giờ phút thiêng liêng, hào hùng của đất nước, người thanh niên 23 tuổi Xuân Oanh không kìm được xúc động và trong đầu bật lên những ý nhạc, lời ca. Ông nghĩ ra hai câu đầu tiên “Toàn dân Việt Nam đứng đều lên góp sức một ngày. Thề đem xương máu quyết lòng chiến đấu cho tương lai...”, và cứ thế, ông vừa đi theo đoàn người vừa nghĩ ra những câu tiếp theo.

Sáng tác được câu nào, ông hát to lên cho mọi người cùng hát theo. Đến quảng trường Nhà hát Lớn thì bài hát cũng kịp hoàn thành. Sau đó ít ngày, bài hát được Đài Tiếng nói Việt Nam thu âm và phát sóng liên tục.

Ngay lập tức, bài hát lan truyền mạnh mẽ trong nhân dân. Mười chín tháng Tám như là lời tuyên ngôn chiến thắng, thông báo cho mọi người rằng đất nước đã sang trang mới.

Nói về sự lan tỏa của ca khúc lúc bấy giờ, Nghệ nhân Ưu tú Ngô Văn Đảm cho biết: Năm đó, tôi mới 16 tuổi. Bài hát ấy đi đâu người ta cũng hát, từ đường phố, bến sông đến những cánh đồng đang vào vụ. Bài hát phổ cập rộng rãi trong mọi tầng lớp, lứa tuổi, nhất là tầng lớp thanh niên. Bài hát góp phần động viên tinh thần cho nhân dân rất lớn. Khí thế mà ca khúc mang lại rất tuyệt vời.

Không chỉ là tác phẩm âm nhạc, Mười chín tháng Tám còn là một văn bản lịch sử bằng giai điệu, nơi người nghe cảm nhận rõ nhịp bước hối hả, tiếng reo hân hoan và niềm tin sắt đá vào tương lai của đất nước. Trải qua 80 năm, bài hát vẫn vẹn nguyên sức sống.

Mỗi dịp kỷ niệm Cách mạng Tháng Tám, những nốt nhạc hào hùng ấy lại vang lên, đưa người nghe trở lại mùa thu năm 1945, mùa thu của niềm vui trọn vẹn và khát vọng vươn tới độc lập, tự do. Nếu âm nhạc đưa người nghe hòa mình vào nhịp bước của mùa thu cách mạng, thì nhiếp ảnh lại mang đến những hình ảnh chân thực của thời khắc lịch sử.

Giữa dòng người sục sôi hôm ấy, có nghệ sĩ nhiếp ảnh Vũ Năng An. Khi ấy, là một người thợ chụp ảnh tại Hà Nội, ông đã có mặt tại những điểm nóng nhất của cuộc Tổng khởi nghĩa, cùng người dân Thủ đô hướng trọn vẹn bầu không khí

sục sôi của lịch sử. Với niềm say mê của một người yêu nhiếp ảnh, ông đã chụp lại được nhiều khoảnh khắc quý giá.

Trong hàng loạt bức ảnh khi ấy, nổi bật nhất là Đánh chiếm Phủ Khâm sai và Mít-tinh Tổng khởi nghĩa tại Quảng trường Nhà hát Lớn. Hai tác phẩm đã đi vào lịch sử nhiếp ảnh và lịch sử cách mạng Việt Nam đến mãi sau này.

Ngoài ra, ông cũng có những bức ảnh khác có giá trị lịch sử sâu sắc là bức ảnh ghi lại khoảnh khắc Chính phủ lâm thời của nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra mắt nhân dân năm 1945, bức ảnh Quốc hội họp lần đầu tiên. Những tác phẩm của ông được đánh giá là mang đậm dấu ấn của nghệ thuật, tính chính xác của lịch sử cùng kỹ thuật tạo hình xuất sắc.

Theo Nghệ sĩ nhiếp ảnh Chu Chí Thành, nguyên Chủ tịch Hội Nghệ sĩ Nhiếp ảnh Việt Nam, nghệ sĩ nhiếp ảnh Vũ Năng An là một người gắn liền với những bức ảnh mang tính lịch sử, tháng 8/1945, không chỉ ông có mặt ở những điểm nóng đó, nhưng lại chỉ có ông mới có những bức ảnh đắt giá đến như vậy. Điều đó thể hiện tố chất đặc biệt, sự nhạy bén, bám sát sự kiện và tài năng nhiếp ảnh của ông.

Sau sự kiện ngày 19/8/1945, nghệ sĩ nhiếp ảnh Vũ Năng An đi theo cách mạng. Ông đã cho ra đời nhiều tác phẩm nhiếp ảnh có giá trị lịch sử, nghệ thuật ghi lại cuộc kháng chiến trường kỳ của dân tộc.

Năm 1996, ông được tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh về văn học, nghệ thuật đợt đầu tiên. Dù ở những hình thức nghệ thuật khác nhau, nhưng ca khúc Mười chín tháng Tám của nhạc sĩ Xuân Oanh và những bức ảnh của nghệ sĩ nhiếp ảnh Vũ Năng An lại cùng ra đời ngay trong thời khắc lịch sử, thấm đẫm hơi thở thời đại và cảm xúc của mùa thu cách mạng. Một bên là giai điệu rộn rã, thôi thúc hàng vạn con tim hòa chung nhịp bước; một bên là hình ảnh chân thực, lưu dấu khoảnh khắc chiến thắng vào vĩnh cửu.

Các tác phẩm đã vượt lên giá trị nghệ thuật thông thường để trở thành những chứng nhân trường tồn, minh chứng cho một giai đoạn lịch sử hào hùng, thiêng liêng của dân tộc; góp phần kết nối quá khứ với hiện tại, nhắc nhở thế hệ hôm nay biết trân trọng độc lập, gìn giữ hòa bình và luôn luôn sẵn sàng cống hiến cho Tổ quốc.

Theo báo Nhân Dân